

EL RETAULE DE GUIMERÀ

un gran retaule

Pasqual Prous i Miró

El retaule fou una de les grans creacions del gòtic. La paraula retaule és una contracció de rere taula. És una estructura que va evolucionar quan els frontals, elements decoratius de forma horitzontal que es col·locaven davant dels altars, es van situar també a la seva part posterior.

A Catalunya, el retaule va tenir la mateixa transcendència que el vitrall a França. Els edificis francesos buidaven els seus murs, i cobrien les obertures amb finestral i rosasses de vidre policrom que vessaven jocs de colors al seu interior. Però la catalana era una arquitectura meridional que no donava tanta importància a la llum, i per això va potenciar altres solucions decoratives.

Allò que distingeix el retaule és el seu sentit narratiu, oposat a la lectura simbòlica, metafòrica, del romànic. Els artistes necessiten espai per explicar les biografies de Crist, de la Mare de Déu o dels sants, de forma que la peça, que al principi tenia una mida pròxima a la dels frontals, va anar augmentant les seves dimensions. A la segona meitat del segle XV, moment culminant d'aquest procés, els retaules van arribar a tenir proporcions que gairebé es podrien qualificar de gegantines.

Un retaule es compon d'una *taula central*, on apareix el titular o sant -podia ser més d'un- al qual està encomanada l'obra. A dalt, s'acostuma a representar el Calvari (Crist a la creu). A les taules laterals, també conegudes com *carrers*, es representaven els episodis més transcendents de la vida dels titulars, distribuïts en compartiments. A la part inferior hi ha un bancal apaïsat: la *predel·la*. Sovint, reproduïx el Crist sofrint (sense creu), flanquejat per la Mare de Déu i per Sant Joan. De vegades també són presents els comitents de l'obra -autors materials de l'encàrrec- i els seus escuts, signes propagandístics de llinatge. Igualment, els emblemes heràldics es col·loquen en altres punts estratègics del retaule, sense destorbar la visibilitat de les escenes.

El *Retaule de Guimerà*, que va ésser pintat entre 1402 i 1412, es l'obra més important de Ramon de Mur.

Es un retaule dels més grans de la època. Les seves mides eren 7.30 m d'alt per 5.24 m d'ample.

L'obra s'enquadra dins de la pintura gòtica catalana d'estil internacional. Aquest estil es defineix per l'elegància de les formes, la desaparició del color daurat dels fons i per la utilització abundant de colors. El gòtic català va ser un moviment íntimament lligat a Europa, un referent continu al llarg de dos-cents anys, doncs les manifestacions inicials del gòtic a Catalunya daten de final del segle XIII.

Es tracta d'una pintura al tremp sobre suport de fusta de noguera. Les motllures originals són de fusta de pi. El suport està cobert per tela però no homogèniament a tot el retaule, ja que en alguna zona hi ha trossos de teles de diferent trama. La preparació es de tipus tradicional: guix i cola d'ossos, blanca i gruixuda.

Es una obra molt interessant per les mostres de perspectiva i pels dissenys d'arquitectura i mobiliari que, junt amb els elements de dibuixats i acolorats paisatges, donen el marc ideal a les seves estilitzades figures, riques en color i estudiat vestuari. Les elegants composicions d'interiors són la mostra complementària de les pintures on integra la terra amb plantes i animals.

Aquesta es una de les nombroses obres que l'autor des del seu taller de Tàrrrega, va realitzar a les comarques de l' Urgell, la Segarra, la Conca de Barberà i les Garrigues. Una característica de Ramon de Mur es que no se li reconeixen deixebles degut a que tenia la costum de treballar sol o bé amb molt poca ajuda. Això ens porta a suposar que el Retaule de Guimerà el va fer ell tot sol.

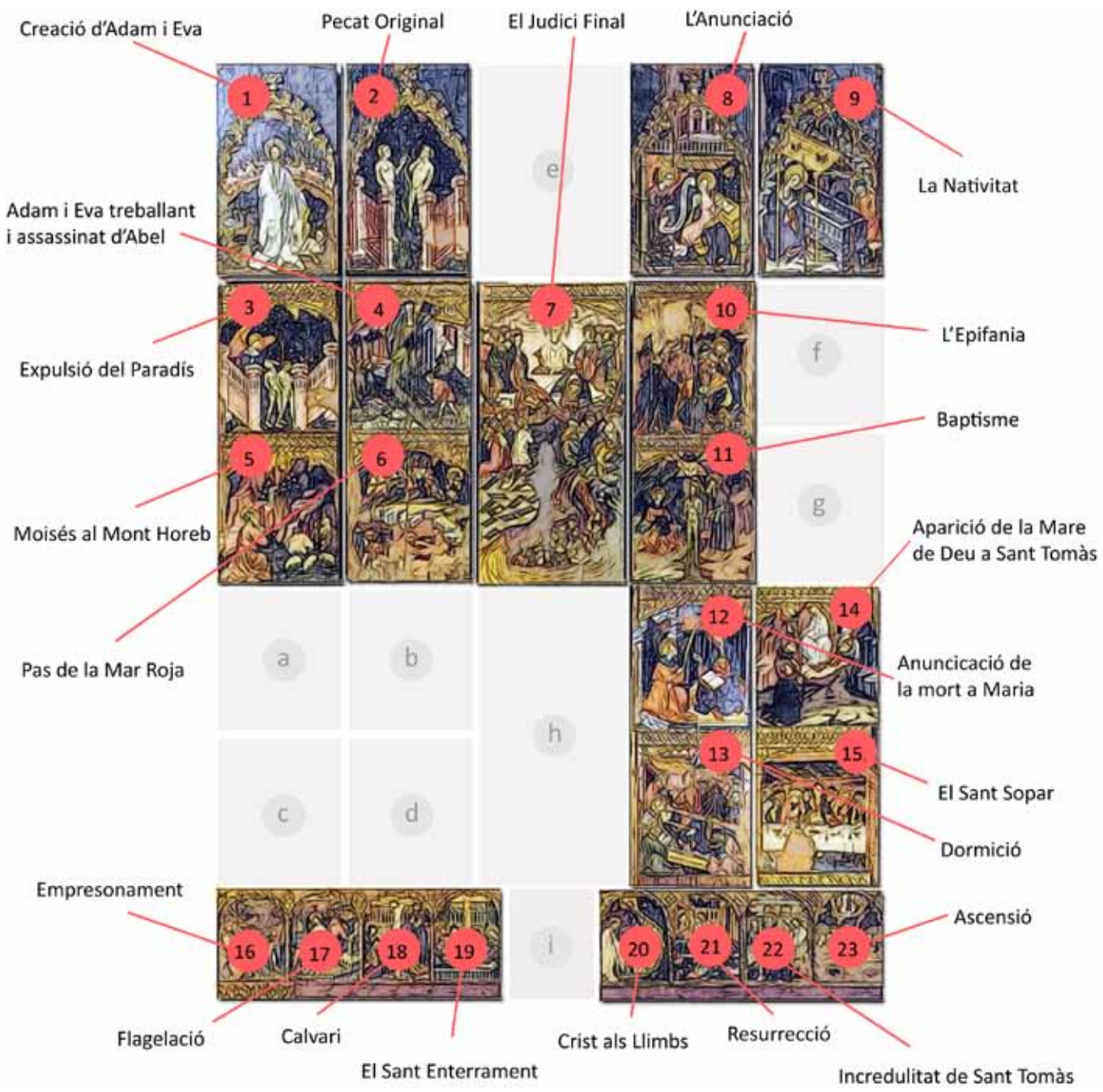
Com ja s'ha dit, amb aquesta obra va quedar inventariat un estil, forma o "*manera de Guimerà*". El *Mestre de Guimerà*, que es així com s'anomenava a l'autor del retaule mentre no estava identificada l'autoria de l'obra, va perdurar fins el 1938, any en que se li va reconèixer a Ramon de Mur.

Actualment d'aquest retaule se'n conserven 23 escenes, de les 32 que tenia originalment, al magnífic Museu Episcopal de Vic. No es pot però deixar de dir-vos que també el podeu admirar en una fidel reproducció, de la que ens en ocupem més endavant en aquest llibre, que des de l'any 2007 es troba a la seva ubicació original, l'església de Santa Maria de Guimerà.

El Retable de Guimerà de Ramon de Mur tal i com està exposat al Museu Episcopal de Vic amb les taules agrupades per facilitar la seva visió

Les taules del RETAULE DE GUIMERÀ

El **carrer de la esquerra** del retaule està compost per deu escenes totes elles relacionades amb temes de l'Antic Testament.

Les escenes que es conserven son:

1. *Creació d'Adam i Eva.*
2. *Pecat Original.*
3. *Expulsió del Paradís.*
4. *Adam i Eva treballant i l'assassinat d'Abel.*
5. *Moisés al Mont Hereb.*
6. *Pas de la Mar Roja.*

El Retaule de Guimerà és per damunt de tot un retaule de salvació. Podem veure al mig de la **taula central** (7) una magnífica representació del Judici Final. A aquesta taula, l'artista mostra tota la seva imaginació utilitzant una gran riquesa de dibuix i color.

El **carrer de la dreta** del retaule està compost per deu escenes totes elles relacionades amb temes del Nou Testament.

escenes que es conserven son:

8. *L'Anunciació.*
9. *La Nativitat.*
10. *L'Epifania.*
11. *Baptisme.*
12. *Aparició de la Mare de Deu a Sant Tomàs.*
13. *El Sant Sopar.*
14. *Anunciació de la mort a Maria.* Aquesta escena il·lustra un passatge dels evangelis apòcrifs molt poc representat. L'àngel Gabriel anuncia a la Verge la seva mort, li dona una palma i li diu que en tres dies abandonarà el seu cos.
15. *Dormició.*

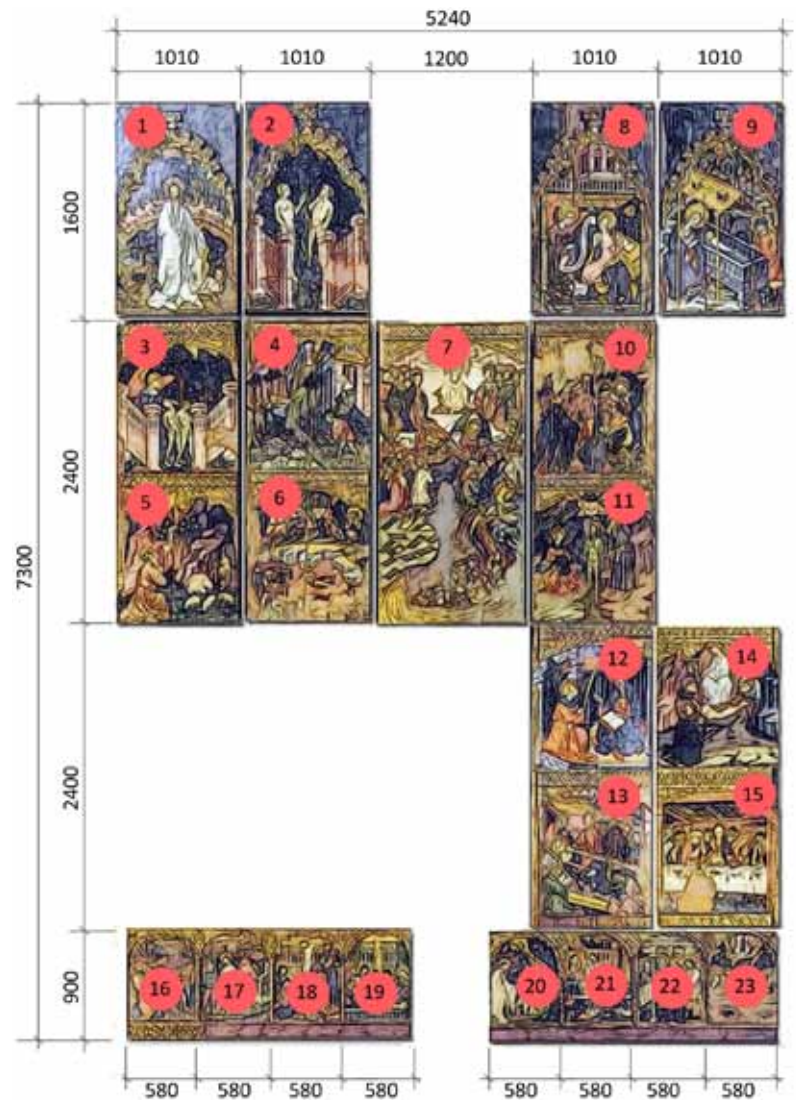
A la **predel·la** podem veure imatges de la Passió i de la Resurrecció de Crist. Les escenes que es conserven son:

16. *Empresonament.*
17. *Flagel·lació.*
18. *Calvari.*
19. *El Sant Enterrament.*
20. *Crist als Llimbs.*
21. *Resurrecció.* A la capella de Sant Esteve de Guimerà hi ha una còpia de la taula.
22. *Incredulitat de Sant Tomàs.*
23. *Ascensió.*

Veient el Retaule de Guimerà cal suposar que hi havia una estructura a la qual s'hi devien fixar les taules, tant les dels carrers laterals i central, com les de la predel·la.

L'estructura havia de ser força consistent doncs degut a les grans dimensions de l'obra, el pes havia de ser important.

Les mesures d'aquesta gran estructura rectangular eren de 7300mm x 5240mm i, com ja s'ha dit, cobria pràcticament la totalitat de la paret frontal de l'església.

El Retaule de Guimerà al Museu Episcopal de Vic

La mostra de les obres que es van exposar amb el motiu de la Exposició Universal de Barcelona de l'any 1888 eren de tal valor que van ser premiades amb una distinció especial. Tres anys després, a l'any 1891, el bisbe Josep Morgades va inaugurar el Museu Episcopal de Vic on hi va col·locar totes les obres que va recollir. El retaule va entrar al Museu Episcopal de Vic en el moment de la

seva fundació ja que figura en el primer catàleg del Museu, que va ser editat l'any 1893. Les taules estan inventariades amb els números 853, 854, 870, 876, 877, 878, 880, 881, 882, 883, 884 i 888.

En el nou Museu Episcopal de Vic que va ser inaugurat l'any 2002, el Retaule de Guimerà es troba en una sala especial que ja es va construir específicament per poder-hi exposar aquesta obra junt amb el Retaule de Santa Clara de Lluís Borrassà.

